

بیان التنزیل

تألیف عزیز نسفی
شرح احوال، تحلیل آثار، تصحیح و تعلیق
سید علی اصغر میرباقری فرد

عنوان و نام پدیدآور	: نسفی، عزیزالدین بن محمد، قرن ۷ ق.
مشخصات نشر	: بیان التنزیل / تألیف عزیز نسفی سید هفتم هجری؛ شرح احوال، تحلیل آثار، تصحیح و تعلیق سید علی اصغر میرباقری فرد.
مشخصات ظاهری	: تهران: سخن، ۱۳۹۱.
فروست	: ۴۱۰ ص.
شابک	: مجموعه تحقیقات عرفانی؛ ۱. ۹۷۸-۹۶۴-۳۷۲-۶۰۸-۹
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا
یادداشت	: چاپ قبلی: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۷۹.
موضوع	: نسفی، عزیزالدین بن محمد، ۷ ق. - نقد و تفسیر
موضوع	: عرفان - متون قدیمی تا قرن ۱۴
موضوع	: انسان (عرفان)
شاه افزوده	: میرباقری فرد، علی اصغر، ۱۳۴۲. - مصحح
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۱ ۵۰۵/۲۸۳ BP
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷/۸۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۸۴۴۳۱۲

قطب علمی تحقیق
در متون حکمی و عرفانی

انتشارات سخن

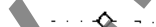
خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه،

خیابان وحید نظری، شماره ۴۸

تکس: ۶۶۴۶۳۸۷۵

www.sokhanpub.com

E.mail: info@sokhanpub.com

مجموعه تحقیقات عرفانی

۱

بیان التنزیل

مؤلف: عزیز نسفی (قرن هفتم هجری)

شرح احوال، تحلیل آثار، تصحیح و تعلیق: سید علی اصغر میربافری فرد

چاپ اول (ویرایش جدید): ۱۳۹۱

تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه

لیتوگرافی: کوثر

چاپ: دایره سفید

شابک: ۹-۶۰۸-۳۷۲-۹۶۴-۹۷۸-۹۷۸-۹۶۴-۳۷۲-۶۰۸-۹ ISBN: 978-964-372-608-9

مرکز پخش: تهران، خیابان انقلاب، مقابل دانشگاه، شماره ۱۲۲۴

تلفن ۶۶۴۶۰۶۶۷

سر آغاز

ای نام تو بهترین سر آغاز
بی نام تو نامه چون کنم باز

حکمت و عرفان اسلامی میراث گرانبهای فرهنگ اسلامی است که از زمان پیدایش تاکنون تاریخی پرفراز و نشیب را پشت سر گذاشته و امروز سرمایه‌های ارزشمند خویش را با سخاوت به ما سپرده است. زمانی می‌توانیم از این گنجینه بزرگ علمی و فکری بهره کافی ببریم که ذخایر آن را بخوبی بشناسیم و با شیوه‌های علمی در آن متون تحقیق کنیم. امروز دامنه پژوهش‌های عرفانی سخت گسترش یافته و شمار زیادی از اهل فضل در زمینه‌های مختلف از جمله تاریخ، مبانی، آثار، شخصیت‌ها، تصحیح متن و زبان عرفانی به تحقیق مشغولند و یافته‌های خویش را در قالب مقاله، کتاب و پایان‌نامه ارائه می‌کنند. به دلایل زیر ضروری است هم کمیت این پژوهش‌ها افزایش یابد، هم از جهت کیفی این فعالیت‌ها سامان پذیرد:

۱. ابعاد عرفان اسلامی متنوع و متعدد است و پژوهش‌های عرفانی از جهت کمی نتوانسته همه مسائل و مباحث عرفان اسلامی را در بر گیرد.
۲. بخش زیادی از پژوهش‌های عرفانی هدفمند نیست و حول محور توانایی و علاقه پژوهشگران به صورت پراکنده شکل می‌گیرد.
۳. بخشی از پژوهش‌های عرفانی روش‌مند نیست و به نتایج تازه‌ای نمی‌انجامد.
۴. به سبب امکان انجام تحقیقات میان رشته‌ای در این قلمرو تحقیقی نیازهای جدیدی احساس می‌شود. بنابراین، برای رفع این نیازها و در نظر گرفتن مقتضیات جدید باید اهداف تازه‌ای را تعریف کرد و برای تحقیق آنها کوشید.

اگر تحقیقات عرفانی آسیب‌شناسی شود و مقتضیات جدید نیز مد نظر قرار گیرد، این حقیقت بخوبی معلوم می‌شود که مانند بسیاری از عرصه‌های علمی و تحقیقی، تحقیقات انفرادی و کوشش‌های شخصی هر چند در جایگاه خود با ارزش و سودمند است، برای تحقق اهداف بزرگ کافی نیست. برای رفع این کاستی ضرورت دارد مراکز تحقیقی با برنامه‌های مشخص و دارای اهداف روشن شکل گیرد و با سامان بخشیدن به فعالیت‌های علمی در این حوزه آنها را هدفمند سازد و تحقیقات گروهی را رونق بخشد. قطب‌های علمی از جمله مراکز تحقیقی به شمار می‌روند که برای انجام تحقیقات گروهی و هدفمند شکل گرفته‌اند. قطب علمی تحقیق در متون حکمی و عرفانی دانشگاه اصفهان از سال ۱۳۸۴ فعالیت خود را برای انجام تحقیقات عرفانی بر اساس برنامه‌ای مصوب آغاز کرد. در این برنامه برای تصحیح متون عرفانی و تحقیق در آنها اهداف مشخصی تعریف شده و برای تحقق این اهداف فعالیت‌های قطب شکل گرفته است. بر این اساس همکاران محقق در دانشگاه‌های کشور طرح‌های زیادی را پیشنهاد کرده‌اند که حدود چهل طرح به تصویب رسیده و شماری از آنها پایان یافته و شمار دیگری در حال اجراست.

قطب علمی در جهت گسترش فعالیت‌های علمی سامان یافته، با بسیاری از مراکز علمی و تحقیقی تعامل و رابطه علمی برقرار و در انجام طرح‌های پژوهشی و نشر یافته‌های تحقیقی همکاری خود را با آنها آغاز کرده است. انتشارات سخن با امضای تفاهمنامه‌ای با قطب علمی توانمند گردید که بخشی از تحقیقات عرفانی قطب را در مجموعه‌ای با عنوان مجموعه تحقیقات عرفانی منتشر سازند. نخستین کتاب از این مجموعه بیان التزئیل عزیز نسفی است که همراه با مقدمه، تعلیقات و فهرس نشر می‌یابد.

از حضرت باری - تعالی و تقدس - توفیق می‌طلبیم که این مجموعه هر روز پربارتر شود و در معرفی میراث عرفان اسلامی مؤثر افتد.

انتشارات سخن قطب علمی تحقیق در متون حکمی و عرفانی

فهرست مطالب

پیشگفتار

بخش اول:

فصل اول: احوال و آثار نسفی	۱
فصل دوم: منظومه فکری نسفی	۴۷

بخش دوم:

مقدمه	۱۲۱
-------	-----

متن بیان التزیل:

مقدمه مؤلف	۱۴۷
------------	-----

اصل اول - در معرفت خدای	۱۴۹
-------------------------	-----

اصل دوم - در معرفت عالم	۱۷۷
-------------------------	-----

اصل سوم - در معرفت انسان	۱۹۹
--------------------------	-----

اصل چهارم - در معرفت نبی و ولی	۲۱۳
--------------------------------	-----

اصل پنجم - در معرفت معجزه و کرامت	۲۲۳
-----------------------------------	-----

اصل ششم - در معرفت وحی و الهام	۲۲۷
--------------------------------	-----

۲۴۳.....	اصل نهم - در معرفت موت و حیات.....
۲۴۷.....	اصل دهم - در معرفت معاد.....
۲۵۷.....	تعلیقات.....
۲۹۳.....	نماینده ها.....
۲۹۴.....	۱. آیات و احادیث.....
۲۹۵.....	۲. اقوال مشایخ.....
۲۹۶.....	۳. دعاها، ترکیبها و عبارتهای عربی.....
۲۹۷.....	۴. تعریف واره ها.....
۳۰۷.....	۵. اصطلاحات.....
۳۳۹.....	۶. ترکیبهای عطفی و.....
۳۴۹.....	۷. لغات و ترکیبهای تازه.....
۳۶۲.....	۸. اعلام.....
۳۶۳.....	۹. عدد و معدود.....
۳۶۶.....	۱۰. معدود و عدد.....
۳۶۸.....	۱۱. تعلیقات.....
۳۷۱.....	منابع و مأخذ.....

فهرست تفصیلی مطالب

بخش اول ۱ - ۱۱۷:

فصل اول ۱ - ۴۶: زندگانی نسفی ۱ - ۷، جایگاه نسفی در عرفان قرن هفتم هجری ۷ - ۱۳، مقام علمی و عرفانی نسفی ۱۳ - ۱۹، آثار نسفی ۲۰ - ۳۱، آثار چاپی ۲۰ - ۲۹، آثار خطی ۲۹ - ۳۱، ویژگیهای آثار نسفی ۳۱ - ۳۴، نثر نسفی ۳۴ - ۳۶، تأویل در آثار نسفی ۳۶ - ۳۹، پی‌نوشت‌های زندگانی نسفی ۴۱ - ۴۲، پی‌نوشت‌های آثار نسفی ۴۴ - ۴۶.

فصل دوم (منظومه فکری نسفی) ۴۷ - ۱۱۷: هستی در آثار نسفی ۴۹ - ۶۵، اقسام وجود ۴۹ - ۵۱، وحدت وجود ۵۱ - ۵۷، عقل، نفس، روح ۵۷ - ۵۹، عالم ملک، ملکوت، جبروت ۵۹ - ۶۰، عالم علوی و عالم سفلی ۶۰ - ۶۲، عالم کبیر و عالم صغیر ۶۲ - ۶۳، ملک و شیطان ۶۴ - ۶۵، انسان در آثار نسفی ۶۷ - ۹۵، قالب و جسم انسان ۶۷ - ۶۸، روح انسانی ۶۸ - ۷۰، ترکیب روح انسانی با قالب (تسویه) ۷۰ - ۷۱، کمال ۷۱ - ۷۳، بلوغ و حریت انسان ۷۳ - ۷۴، انسان کامل ۷۴ - ۷۶، اصحال کمال ۷۶ - ۷۹، مراتب اولیا ۷۹ - ۸۱، خواب، الهام، وحی ۸۱ - ۸۲، معجزه و کرامت ۸۲ - ۸۳، معرفت ۸۳ - ۸۷، سلوک ۸۷ - ۹۰، جبر و اختیار ۹۱ - ۹۵، سرنوشت انسان بعد از مرگ (معاد) ۹۵ - ۹۷، پی‌نوشت‌های هستی در آثار نسفی ۱۰۷ - ۱۱۱، پی‌نوشت‌های انسان در آثار

بخش دوم ۱۲۱ - ۳۸۴:

مقدمه ۱۲۱ - ۱۴۶، سبک بیان التزیل ۱۲۳ - ۱۴۰: ویژگیهای صرفی و نحوی ۱۲۳ - ۱۳۳، ویژگیهای بلاغی ۱۳۳ - ۱۳۷، ویژگیهای کلی ۱۳۸ - ۱۴۰، نسخه‌های کتاب ۱۴۰ - ۱۴۶، نسخه اساس ۱۴۰، رسم الخط نسخه اساس ۱۴۰ - ۱۴۲، نسخه مت ۱۴۳، رسم الخط نسخه مت ۱۴۳، نسخه کب ۱۴۴، رسم الخط نسخه کب ۱۴۴ - ۱۴۵، نسخه کد ۱۴۵، رسم الخط نسخه کد ۱۴۵ - ۱۴۶، شیوة تصحیح کتاب ۱۴۶، پی‌نوشتها ۱۴۶.

متن ۱۴۷ - ۲۵۰.

مقدمه مؤلف ۱۴۷ - ۱۲۸.

اصل اول در معرفت خدای: ۱۴۹ - ۱۷۵: فصل در بیان خدای و عالم ۱۴۹ - ۱۵۰، فصل در اقسام وجود ۱۵۰، باب در سخن عوام اهل شریعت ۱۵۰ - ۱۵۱، فصل در بیان احد و واحد ۱۵۱ - ۱۵۲، فصل در بیان هستی حقیقی و مجازی ۱۵۲ - ۱۵۳، باب در سخن خواص اهل شریعت ۱۵۳ - ۱۵۴، فصل در بیان نور خدای ۱۵۵، فصل در بیان عکس ۱۵۶، فصل در بیان مکان ۱۵۷، فصل در اقسام مکان ۱۵۷ - ۱۵۸، فصل در بیان تفاوت مکانها ۱۵۸ - ۱۶۱، فصل در بیان مزاج ۱۶۱ - ۱۶۲، باب در سخن خاص الخاص اهل شریعت ۱۶۳ - ۱۶۵، فصل در معیت خدای با عالم ۱۶۵، فصل در بیان تأثیر سلوک ۱۶۶ - ۱۶۷، باب در سخن اهل وحدت در بیان توحید ۱۶۷، باب اول در سخن طایفه نافیان در شأن توحید ۱۶۷ - ۱۶۸، فصل در سخن خواص طایفه نافیان ۱۶۸ - ۱۶۹، فصل در سخن عوام طایفه نافیان ۱۶۹ - ۱۷۰، فصل در بیان معیت خدای خلق با خلق خدای ۱۶۹، فصل در بیان وجود حقیقی و وجود خیالی ۱۶۹ - ۱۷۰، باب دوم در سخن مشبتهان در بیان توحید ۱۷۰ - ۱۷۱، فصل در بیان توحید ۱۷۱، فصل در سخن عوام طایفه مشبتهان ۱۷۱ - ۱۷۲، فصل در بیان کثرت اسامی ۱۷۲، فصل در سخن خواص طایفه مشبتهان ۱۷۲ - ۱۷۳، حکایت ۱۷۳ - ۱۷۴، فصل در بیان ذات وجه و نفس ۱۷۴، فصل در بیان مرتبه ذات خدای ۱۷۵.

طایفه مثبتان ۱۷۲ - ۱۷۳، حکایت ۱۷۳ - ۱۷۴، فصل در بیان ذات وجه و نفس ۱۷۴، فصل در بیان مرتبه ذات خدای ۱۷۵.

اصل دوم در معرفت عالم ۱۷۷ - ۱۹۸: فصل در بیان اقسام عالم ۱۷۸، فصل در بیان افراد عالم ملک ۱۷۸ - ۱۷۹، فصل در سخن اهل حکمت ۱۷۹ - ۱۸۰، باب در سخن عوالم اهل حکمت در بیان مبدأعالم خلق و عالم امر ۱۸۰، فصل در سخن خواص اهل حکمت در بیان مبدأعالم خلق و عالم امر ۱۸۰ - ۱۸۱، فصل در بیان مبدأ موالید ۱۸۱ - ۱۸۲، فصل در سخن خواص اهل حکمت ۱۸۲ - ۱۸۳، فصل در بیان تسویه ۱۸۳ - ۱۸۴، باب در سخن عوالم اهل وحدت در بیان مبدأ عالم خلق و عالم امر ۱۸۴ - ۱۸۵، در بیان یک طریق از آن دو طریقی که جوهر خاک و جوهر طبیعت به کمال خود رسند ۱۸۵ - ۱۸۶، فصل در بیان مبدأ موالید و در بیان آن یک طریق دیگر که خاک و طبیعت خاک به کمال خود می رسند ۱۸۶ - ۱۸۷، فصل در سخن خواص اهل وحدت ۱۸۸ - ۱۸۹، باب در بیان ملائکه ۱۸۹ - ۱۹۰، فصل در بیان ملائکه ۱۹۰، فصل در سخن اهل وحدت در بیان ملائکه ۱۹۱، باب در بیان دنیا و آخرت ۱۹۱، در بیان آن که خاص است مر هر کس را ۱۹۲، و آنچه عام است مر جمله را ۱۹۲، فصل در سخن اهل وحدت در بیان دنیا و آخرت ۱۹۲، در بیان آن که خاص است مر هر کس را ۱۹۳، و آنچه عام است مر جمله را ۱۹۳، فصل در بیان آن که بعد از حس و عقل، طور دیگر هست یا نیست ۱۹۳ - ۱۹۶، فصل در بیان طور عشق ۱۹۶ - ۱۹۷، فصل در سخن اهل تصوف در بیان عشق ۱۹۷ - ۱۹۸.

اصل سوم در معرفت انسان ۱۹۹ - ۲۱۱: فصل در بیان اقسام ارواح ۲۰۰، فصل در سخن عوالم اهل شریعت در بیان روح انسانی ۲۰۰ - ۲۰۱، فصل در بیان حقیقت روح انسانی ۲۰۱ - ۲۰۳، باب در سخن اهل حکمت در معرفت روح انسانی ۲۰۳ - ۲۰۴، فصل در بیان مخلوق اول ۲۰۴ - ۲۰۶، فصل در بیان چهار قوت ۲۰۶ - ۲۰۷، فصل در بیان قوت محرکه و مدرکه ۲۰۸ - ۲۰۹، فصل در بیان اقسام قوت محرکه ۲۰۹ - ۲۱۰، باب در سخن اهل وحدت در معرفت انسان ۲۱۰ - ۲۱۱، فصل در سخن اهل وحدت

www.ketab.ir

باسمه تعالی

پیشگفتار

جویان اتصال بسی خلق و حق، عزیز
کز نیستان به هست محال است اتصال
وصل و فراق خلق دو چیز اقتضا کند
اونیست جز یکی نه فراق است و نه وصال

کشف الحقایق ۱۵۸/

هرچند تصوّف در دوران اولیه بر محور زهد شکل گرفت و بنای آن بر اصول ساده‌ای استوار شد اما اهل تصوّف از همان ابتدا در مشی و سلوک خویش با هم اختلافاتی پیدا کردند. گروهی مانند حسن بصری و فضیل عیاض، عزّ را با زهد همراه ساختند و برخی چون رابعه عدویه و ذوالنون مصری محبّت را با زهد درآمیختند و کسانی چون شقیق بلخی و شاگردان او توکل را در پیش گرفتند. با گذشت زمان و عمیق‌تر شدن این اختلافات مشربها، طریقه‌ها، سلسله‌ها و حتی مکتبهای عرفانی شکل گرفت و صوفیان به فرقه‌های گوناگون تقسیم شدند اما تمام این تفاوتها در سیر و سلوک در فروع تصوّف بروز پیدا کرد و در اصول و مبانی آن کمتر اختلاف واقع می‌شد. از قرن ششم هجری بتدریج اختلافات عمیق‌تر و اساسی‌تری آشکار شد که در مبانی تصوّف دگرگونی پدید آورد. این تحوّل در قرن هفتم هجری به اوج خود رسید و دیدگاههای عرفانی با آراء صوفیان پیشین تفاوتهای بنیادی پیدا کرد و اهل معرفت عملاً در مقام پاسخگویی به مسائلی برآمدند که پیش از آن، در فلسفه و کلام نیز مطرح می‌شد.

یکی از عوامل مهم ایجاد این دگرگونی، نزدیکی تصوّف با تفکر شیعی بود چنان‌که بعد از آن دیدگاه‌های شیعه بیش از گذشته در عرفان، تأثیر گذاشت. با این دگرگونی مطالب عرفانی بیشتر بر محور توجّه به باطن و تأویل و با نظم فلسفی بیان شد و آثار عرفانی از محدوده بیان مراحل سیر و سلوک و اقوال مشایخ بیرون آمد و به طرح و تشریح مباحثی چون وجود، ذات و صفات حق تعالی، معاد، ولایت و نبوّت و ... پرداخت. گرچه برخی بار این تحوّل را بتامی بر دوش محیی‌الدین بن عربی (متوفی ۶۳۸ ق) عارف بزرگ اسلامی قرار می‌دهند اما طبیعی است که در ایجاد این تحوّل عوامل زیادی نقش داشت و افراد زیادی سهم بودند که گاه دیدگاه‌های آنان با آراء ابن عربی متفاوت بود.

از جمله عارفانی که در معرض این تحوّل پرورش یافت و خود بر این دگرگونی تأثیر گذاشت عزیز بن محمد نسفی عارف قرن هفتم هجری است. آثار او از مهمترین منابعی است که می‌تواند چگونگی و میزان این تحوّل را روشن سازد. وی در کتابها و رساله‌های متعدّدی که از خود برجای گذاشته، دیدگاه‌هایش را درباره موضوعاتی چون هستی، انسان، نبوّت و ولایت، جبر و اختیار، معاد و ... تبیین کرده است. از این روی تحلیل آثار و معرفی دیدگاه‌های او برای آشنایی با عرفان قرن هفتم و پس از آن اهمیت بسیار دارد. علاوه بر این، آثار وی از جهت نگارش، شیوه بیان مطالب و برخورد با آرای متفاوت و متعارض و داوری درباره آنها نسبت به دیگر متون عرفانی امتازهای فراوانی دارد که تأمل در آثار او را ضروری می‌سازد.

منظور از انجام این تحقیق دستیابی به دو هدف بود: یکی بررسی و تحلیل آثار نسفی و معرفی دیدگاه‌های عرفانی او و دیگر تصحیح یکی از آثار مهم و باارزش وی به نام «بیان‌التنزیل». به همین سبب این کتاب در دو بخش تدوین شده است:

بخش اول. دقایق زندگانی، احوال و آثار نسفی و منظومه فکری او.

در این بخش درباره خاستگاه و محل پرورش، استادان، مسافرتها، مذهب و دیگر ابعاد زندگانی وی سخن به میان آمده است. برای تدوین مراحل زندگانی او علاوه بر

منابع موجود از اشارات، شواهد و قرائنی که در تألیفات وی به نظر می‌آید استفاده شد. برای معرفی شخصیت علمی و عرفانی نسفی ابتدا به فضای فکری و عرفانی دوره حیاتش اشاره شد، سپس جایگاه او در عرفان قرن هفتم تبیین گردید. معرفی آثار چاپی و خطی و نقد شیوه تصحیح آثار چاپی او از دیگر مطالب این بخش است. همچنین نشر ساده و بی‌پیرایه نسفی و شیوه بیان مطالب که از ویژگیهای مهم آثار اوست، بررسی و خصایص سبکی او تبیین شد. از جمله فصلهایی که به این بخش افزوده شد تبیین منظومه فکری نسفی است. برای انجام این کار محتوای آثار چاپی نسفی بررسی شد و ضمن تحقیق در ریشه‌های فکری او دیدگاههای بر سه محور «هستی»، «انسان» و «سرنوشت انسان بعد از مرگ» یا «معاد» تشریح گردید.

بخش دوم. تصحیح کتاب بیان التزیل: برای تصحیح این کتاب از چهار نسخه استفاده شد که اقدم و اصح آنها نسخه کتابخانه مجلس شورای اسلامی است که در سال ۸۵۲ ق استنساخ شده است. این نسخه‌ها در مقدمه بیان التزیل معرفی شده است. بعد از تصحیح این کتاب پروفیسور هرمان لندلت با برگزینی عکس نسخه دیگری که در مجموعه‌ای با شماره ۱۷۶۷ در کتابخانه ولی‌الدین نگهداری می‌شود و مرحوم ماریژان موله در ترکیه از آن عکسی تهیه کرده بود برای این جانب فرستادند. تاریخ کتابت این نسخه ۹۸۱ ق است اما آن گونه که پروفیسور لندلت به نقل از مقاله «فریتز مایر» درباره نوشته‌های عزیز نسفی^۱ نوشته تاریخ اصلی کتابت این نسخه ۸۸۱ ق است اما معلوم نیست که قسمت بیان التزیل چه زمانی استنساخ شده است. در این مجموعه برگهای قسمت بیان التزیل براساس شماره‌های عربی برگهای ۳۴۴-۳۷۹ و بر مبنای شماره‌های لاتین برگهای ۲۴۳-۲۷۸ است.^۲ این نسخه به علت افتادگی، تکرار و راه یافتن اغلاط

1- Fritz Meier, "Die Schriften des 'Aziz-i Nasfi", Wiener Zeitschrift Für die Kunde des Morgenlandes 52, 1953, 125-182.

۲- ماریژان موله نیز این نسخه را معرفی کرده است. نک: انسان کامل/ ۴۳.

زیادی در متن آن اعتبار چندانی ندارد. عبارتهای عربی اغلب مغشوش است و گاهی کاتب بدون توجه به اصل متن، واژه یا عبارتهایی را بر متن افزوده است. مثلاً عبارت «علیه السلام» را بعد از واژه انبیا و «علیه السلام» را بعد از نام برخی از پیامبران اضافه کرده یا به عبارت «لا حول و لا قوة الا بالله» «العلی العظیم» را افزوده است. از ویژگیهای مهم این نسخه آن است که ابیاتی از شاعرانی چون فخرالدین عراقی یا اشعاری کم وزن و سست با تصرف کاتب در متن و حاشیه نسخه راه پیدا کرده است. این نسخه فصل آخر ندارد. در مقدمه بیان التّنزیل به ویژگیهای سبکی این کتاب با بیان نمونه‌هایی از متن اشاره گردیده و برخی از مطالب بیان التّنزیل که مجال طرح آن در منظومه فکری نسفی فراهم نبود در قالب تعلیقات شرح شده است.

به پایان بردن این کار بدون یاری و همراهی شماری از استادان فاضل و محققان زبان و ادبیات فارسی ممکن نبود. بر خود فرض می‌دانم صمیمانه از این عزیزان تشکر و قدردانی کنم: از استادان گرانقدر دکتر مهدی محقق، دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی، دکتر تقی پورنامداریان، پروفیسور هرمان لندل و دکتر مظاهر مصفا که در مراحل مختلف انجام کار از راهنمایی آنها بهره بردم؛ از خانم دکتر زهره نجفی، آقای احسان رئیس و خانم معصومه طاهری به سبب بازخوانی مطالب و تنظیم منابع؛ از آقای مجتبی محمدی به جهت زحماتشان برای تایپ و صفحه آرایی کتاب، از خانم اعظم طغیانی برای هماهنگی کارها؛ و از آقای علمی مدیر توانمند انتشارات سخن و همکاران محترمشان برای فراهم آوردن مقدمات چاپ کتاب.

و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین

سید علی اصغر میرباقری فرد

تیرماه ۱۳۹۱